

Kállai Katalin

Ki volt ő?

Emlékezés Tarján Tamásra

A kérdés megválaszolhatatlansága magában rejti a válasz izgalmát. Tévedés lenne azt hinni, hogy aki szoros családi kötelékben tizennégy esztendőt töltött vele, képes rá válaszolni. Sőt. Éppen azt tudja róla, ki nem volt. Talán ez a kérdés kulcsa.

Ki nem volt ő?

(Még mindig fura, megszokhatatlan, mondhatni botrányos ez a múlt idő.)

Nem volt tanár. Inkább egy célirányos beszélgetőtárs, aki tisztában van vele, hogy a tanítás olyan átláthatatlan, egyéni és egyedi folyamatokat indukál, melyekbe tanító nem láthat bele. Legföljebb elindíthat valamit. Átadhat egy szikrát, amely életfázisokat, életpályákat, teljes életműveket kelt életre.

És ő szikrát vetett…

Nem volt irodalomtörténész, mert a történetiségnél jobban érdekelte a mű jelene. Megmerítkezett benne, majd hűtlenül elhagyta az örök jelenvalóság más opuszaiért. És nem volt a kortárs irodalom tudója sem, mert ott volt benne mindig a kétely. A félsz, hogy pontosan írja-e körül a százféle oldalról közelített igazságot.

Mert száz utat járt be egyetlen igazsághoz…

(A félelmeiről, persze, soha nem beszélt. Ő, aki annyi mindenről beszélt…)

Nem volt műkritikus, mert egy művet megfejteni egyet jelent a teremtés titkainak leleplezésével. Ő egyetlen titkot tudott. Hogy minden titok…

Nem volt szépszavú tollforgató (billentyűkoptató), mert szavainak szépsége mögött mindig ott bujkált a rettenthetetlen szigor, amellyel a makulátlan tökéletesség nevében felelősségre

vonta méltatott művének tárgyát, alkotóját, vele a döcögve működő világot, továbbá jelent, múltat és jövendőt…

Nem volt dramaturg se, mert túl sokat tudott egy drámáról ahhoz, hogy feltétel nélkül átadja magát a pillanat formálta színház tendenciózusságának…

És azt kell mondjam, nem volt modern férfi. Ahhoz túlontúl tekintélyelvű volt. De nem volt tekintélyelvű sem, mert a modernség hatotta át minden megnyílvánulását. Amennyiben a modernség az újra való föltartóztathatatlan és legyőzhetetlen fogékonyságot jelenti...

Mikor elkezdtem az egyetemet, komoly, fiatal tanár volt. Talán mind közül a legszigorúbb. Nem szerettem... Nem szerettem, mert a Király-tanszék ifjú titánjának komor elszántságát – hogy minél több árnyalt tudást kalapáljon az agyunkba – kioltotta a laza italianista virtus, amelyet Sallay Géza professzor olasz tanszékén magunkba szívtunk.

Ez volt az ismeretségünk kezdete...

A legvégén aztán, mikor egy közös kötetet terveztünk (csak terveztük), két különvált entitásként még megadatott nekünk egy udvarias, érdeklődő, intellektuálisan izgalmas kapcsolat…

Ki volt ő?

Sziporkázó intellektus és szenvedő ember, aki a világ otthontalanságában nem lelt tartós otthonra.

Katalizátor…

Rendszerező…

Nagy kérdező…

Kedvenc verse – megannyi Tandori mellett – egy Ady volt:

Lovamra patkót senki nem veret,
Be szerencse, hogy senki sem szeret:
Döcögök, lógok követlen úton
S hogy merre megyek, nem nagyon tudom.

S a rossz úton, mert minden ellovan,
Felüti néha fejét a lovam
És megkérdi, míg szép feje kigyúl:
Hát mi lesz ebből, tekintetes úr?

Ezt a verset (*A ló kérdez*), ha úgy érezte, naponta többször is elmondta. A költészetet nem tanította, a vers volt neki a levegő...

És valami vicces.

Tokaj mellett tartott író-olvasó találkozót, és a műsor előtt odament hozzá egy idős néni.

Ön Tarján Tamás, a híres irodalmász? – kérdezte tőle.

Családi szállóige lett belőle. ‘Hova mász az irodalmász?’

Nos… hova mász?